

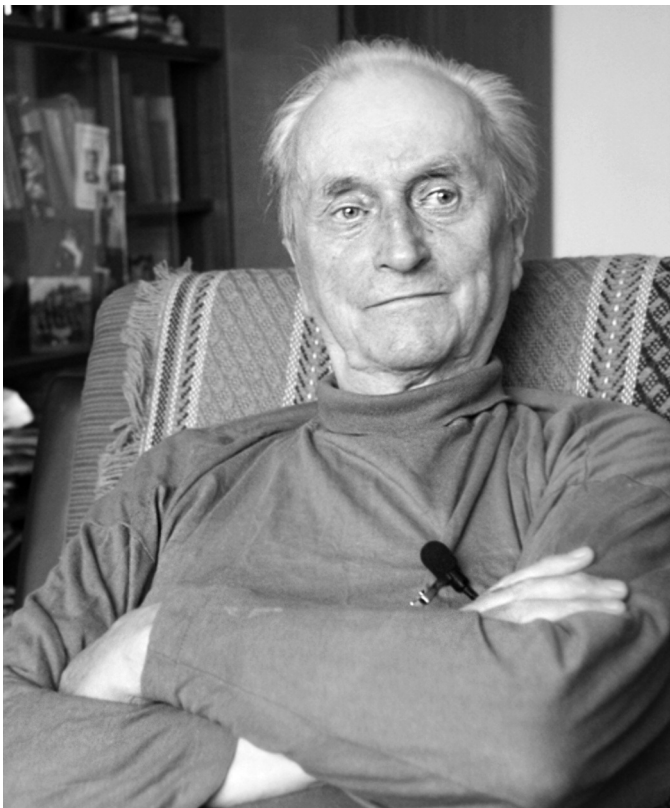
PATNÁCT LET VE STODOLE

Příběh uprchlíka
Václava Jakeše
a rodiny Peckových,
která ho skrývala
před Státní bezpečností

Adam Drda

Na podzim 1951 se na staré usedlosti Peckových v malé vesnici Zadní Chlum objevil rodinný známý a přivedl mladého muže, kterého statkáři předtím nikdy neviděli. Mladík se jmenoval Václav Jakeš. Řekl, že je na útěku před Státní bezpečností, chtěl by se dostat na Západ a potřebuje se na chvíli ukrýt. Zůstal patnáct let. Peckovi ho neoznámili úřadům, neposlali ho pryč, ani když v kraji vrcholila perzekuce. Řídili se prostou zásadou: když je bližní v nouzi, má se mu pomáhat; a když se mu jednou pomáhat začalo, nesmí se mu – obrazně řečeno – vrazit kudla do zad.

Pro tuhle „obyčejnou“ věc jsou v mých očích Peckovi hrdinové. Uprostřed bolševismu, v němž se udávání považovalo málem za konvenci, si počínali normálně. Dnes je v módě relativistický přístup k minulosti: nic nebylo černobílé, každý se musel tak či onak ohnout, události je třeba nahlížet „v dobovém kontextu“. Chování sedláků ze Zadního Chlumu je však natolik nadčasové a zároveň tak zřetelně ukazuje dobový kontext, že je zrelativizovat nelze.

Václav Jakeš v dubnu 2008.

I.

Příběh se odehrává v příbramském okrese, vyprávění je třeba začít od Václava Jakeše. Narodil se roku 1924 v Branšovicích, v rodině menších zemědělců. Vystudoval hospodářskou školu, po válce pracoval na rodinném gruntu, na přelomu let 1947–48 se stal členem sdružení katolické mládeže. Únorový převrat jistě nevítal, zároveň se nedá říct, že by byl aktivní protikomunistický odbojář, aspoň to vždycky tvrdošíjně popíral. Václav Jakeš se nicméně stýkal se spoustou lidí, kteří se do odboje pustili: od mládí se přátelil s Jiřím Řezáčem, o čtyři roky mladším spoluzakladatelem skupiny Černý lev 777, která působila na Milevsku a Sedlčansku. Její jádro tvořili vedle Řezáče ještě Jaroslav Sirotek a Bohumil Šíma, patřilo k ní i pár dalších mužů, též Jakešovi spolužáci ze střední školy Josef Hroch a Vladimír Hřebejk. Začali shromažďovat zbraně a provádět menší sabotáže, na jaře 1949 například přerušili elektrické vedení v Nechvalicích, před schůzí, na níž se mělo zakládat JZD. Taky se pokusili zastrašit střelbou do vzduchu místního partajního funkcionáře.

Historik Tomáš Bursík (autor studie *Osud odbojové organizace Černý lev 777*) cituje z místního policejního dálnopisu, který dorazil na Ministerstvo vnitra: „*Hlásím, že dne 3. 7. 1949 kolem 01:25 byly neznámým pachatelem vhozeny do okresního sekretariátu KSČ v Sedlčanech dva granáty nebo dvě pumy... Sekretariát byl úplně zdemolován, k úrazu neb o život nepřišel nikdo.*“ Akci provedli právě Řezáč se Sirotkem, a ačkoli po atentátnících policie usilovně pátrala, nezjistila nic. Po necelém roce provedla

skupina další útok: v noci ze 13. na 14. května 1950 na sekretariát KSČ v Milevsku. Silný výbuch zničil část přízemí a smrtelně zranil příslušníka Sboru národní bezpečnosti.

Václav Jakeš – přestože se jeho jméno vyskytuje v archívních policejních materiálech týkajících se Černého lva 777 (a dokonce je v jedné výpovědi zmíněn i jako člen), prý o činnosti skupiny, hlavně o tom, co dělá jeho kamarád Jiří Řezář, tehdy nic nevěděl: „Já jsem se s ním o těch věcech nebavil, on si našel svojí partu, Sirotku, Šímu, Nováka, Dolistu... S těma klukama jsem se nescházel, to až potom, když jsem utekl. Tehdy si mě Jirka našel, chtěl vědět, jestli nemám někoho, kdo by znal cestu za hranice. To mi teprve řekl, že atentáty jsou jejich práce.“

Atentáty Černého lva 777 vyvolaly mezi komunisty v kraji paniku a tápající policie Sedlčansko i Milevsko nepřetržitě pročešávala. Logicky přišla řada i na Václava Jakeše, kterého měla StB „v merku“ zřejmě delší dobu: za prvé se jeho bratr Alois pokusil utéct za hranice, ale chytili ho a zřejmě úspěšně vyslýchali, za druhé se Václav pohyboval v nekomunistickém prostředí. Jeho rodinu navíc mezitím úřady označily za kulackou. Václav byl také členem Národního výboru, což kulaci být nesměli, a tak mu poštou přišla výzva, aby se „za účelem odvolání z funkce člena NV“ dostavil na úřad do Českých Budějovic. Tam už na něj čekali dva tajní, zatkli ho a odvedli na vyšetřovnu.

II.

Státní bezpečnost se nepokoušela Jakeše z něčeho usvědčit, nýbrž získat ho ke spolupráci, nasadit ho jako donašeče – například na jistého Františka Šafránka, který měl mít kontakty na některou ze západních tajných služeb. „Víte, oni to dělali chytře,“ vypráví Václav Jakeš. „Furt mě posílali k tomu Šafránkovi, že se s ním mám seznámit, že se s ním mám napít... Já jsem tam ale jít nechtěl, a tak jsem se s těmi estébáky musel scházet, každý tejden, za vsí, za Branšovicemi. A oni pořád chtěli, abych plnil úkoly, třeba abych jim udělal seznam lidí, o kterých vím, že utekli za hranice, nebo abych napsal vlastní životopis. Ptali se na věci, o kterých dobře věděli, ale pořád tlačili a něco chtěli. Tak jsem utekl.“

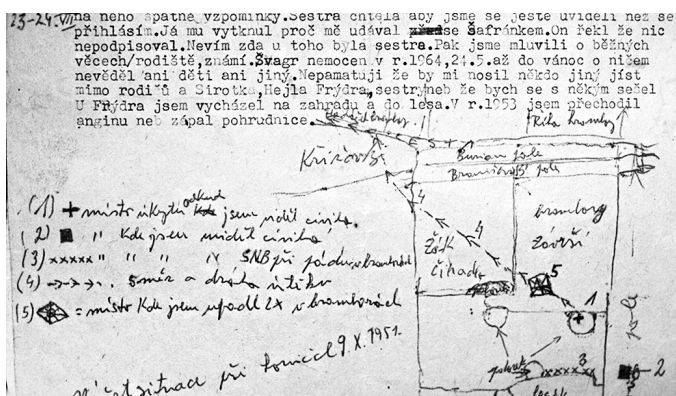
Jakeš pochopil, že Státní bezpečnost by ho za krátký čas buď sebrala, nebo by z něj udělala konfidenta. V červenci 1951 se proto začal skrývat, občas u přátel, ale hlavně v lese. Doufal, že se dostane na Západ, jenže se mu nepodařilo najít převaděče. Žil tedy blízko domova, postavil si přístřešek z větví, rodiče mu nosili jídlo, občas jim dokonce pomáhal, sekal jetel, pracoval na louce. Tehdy se také začal znovu stýkat s muži z Černého lva 777, týden nebo dva bydlel u Jaroslava Sirotky. Jakeš zjevně nebyl „protřelý ilegální bojovník“ a konspirátor: měl sice pušku a pistoli, ale střílet neuměl, o jeho úkrytu brzy věděla spousta lidí: „Já jsem měl pořád chleba, ten mi nosili rodiče, taky mi nechávali mlíko ve flašce... A jedna paní z hospody Šumava taky čas od času něco přinesla... Oni mě některý lidi viděli, třeba paní Komárková, té se rozutekl

dobytek a ona na mne křičela: ‚Vendó, vodežeň mi tu krávů!!‘ Já jsem věděl, koho se nemusím bát a koho jo. Byli tam udavači, Tábor, Doubek, Šenkýř, Burian, Pich... Těch bych se byl bál, ale jinejch, jinejch ne.“

Kdo přesně Jakešovi pomáhal, co na počátku 50. let dělal, u kterých lidí třeba přespával, to se už dá těžko zjistit, Václav Jakeš o podrobnostech mluvit nechtěl, protože „z toho by i dneska mohly bejt problémy, kdyby se to nějak vobrátilo“. V lesním úkrytu zůstal asi tři měsíce, do podzimu, kdy na něj udělala policie zátah. Jakeš je přesvědčený, že ho neshodil nikdo z místních: buď si ho prý všimli brigádníci odjinud a upozornili patřičná místa, nebo ho viděla policejní hlídka.

III.

Brzy odpoledne 9. října 1951 uslyšel Václav Jakeš od kraje lesa zvuk motoru a pak někde blízko bouchly dveře od auta: „Myslím, že nad Hněvanice přijely tak čtyři vozy, ale neviděl jsem na ně... A najednou jsem zahlídnul člověka v rádiovce, jak mává rukou a někomu něco ukazuje. Tak jsem začal utíkat. A jak jsem se rozběhl, už po mně začali šít.“ Běžel přes louku a esenbáci, kterých prý mohlo být patnáct až dvacet, se k němu rychle přibližovali. Stříleli prý ze samopalů, ale Jakeš má za to, že většinou do vzduchu. „Viděl jsem, jak se kolem zarejvaly kulky do země, a tak bych řek, že po mně musel střílet nejvýš jeden esenbák, protože jinak by těch kulek bylo víc. A hlavně by mě určitě trefili! Byla tam polní cesta, kolem jinak všude trní,

Absolventi Zemské zimní rolnické školy v Milevsku 1944–1946,
 1. řada 1. foto Vladimír Hřebejk, 2. řada 3. foto Josef Hroch, 2. řada
 4. foto Václav Jakeš.

Mapa útěku, kterou zhotovil Václav Jakeš v roce 1966.

tak na tu cestu jsem musel. Pamatuju si, jak jsem utíkal a od té střelby cejtil takovou vlnu, teplej vzduch... Jak byli daleko, to nevím, neohlížel jsem se.“

Václav Jakeš dorazil k lesu, kde to znal; věděl, že hustým porostem by bezpečně neproběhl, a tak pokračoval po cestě směrem k vesnici Pořešín. Esenbáci naštěstí uvažovali opačně: počítali s tím, že uprchlík se pokusí najít bezpečí mezi stromy, zamířili tam, a Jakeš získal náskok. Na chvíli se schoval, pak se dostal ke korytu vyschlého potoka, jímž putoval dál, až vpozdvečer přišel na rozcestí: „Tam už jsem si nevěděl rady. Pak jsem si všiml, že na stromě, kde se cesty dělí, visí nějaký ukazatel s nápisem. Když jsem přišel blíž, koukám, že to je místo, kde dřív visela Panna Marie. A teď zůstala jen cedulka, sešikmená k jedné straně, a na ní napsáno ‚Oroduj za nás‘. Říkal jsem si, že je to trochu moc náhod, že nejdřív nechytily, pak mne netrefily a teď tohle! Tak jsem zamířil, kam ta šipka ukazovala – a skončil jsem v jedné vesnici, kde bydlel kamarád ze školy Kořánek.“ Přátelé Václava Jakeše schovali a právě Jan Kořánek ho za pár dní odvedl na statek do Zadního Chlumu.

Rod Peckových žije v Zadním Chlumu mnoho let, možná několik staletí. Statek, napůl samota, se dodnes špatně hledá, malá vesnice Zadní Chlum je roztroušená po stráních. Sedlák Jan Pecka se tu narodil v roce 1927 a přijal nás v kuchyni, která se od pounorových let zjevně nezměnila. V devětačtyřicátém roce narukoval a o dva roky později, po návratu z vojny, se od bratra dozvěděl, že se na rodinné usedlosti schovává Václav Jakeš, kterého přijali jejich rodiče.

IV.

Panu Peckovi se do vyprávění nejdřív moc nechtělo („no, byl tu, dlouho, co o tom mám vykládat?“), ale nakonec jsme si povídali půl druhé hodiny: „Žili jsme tu tehdy čtyři, tatínek, maminka, bratr a já... Rodiče a bratr Václava Jakeše schovali, já jsem to bral jako fakt. Takovým lidem prostě bylo potřeba pomáhat...“ Nikdo samozřejmě netušil, že Jakeš bude na statku dlouhé roky – lidé si ještě pořád dělali naděje, že vláda KSČ dlouho nepotrvá, že dojde ke konfliktu mezi Západem a Východem a že Západ z něj vyjde vítězně. Jakeš přebýval ve stodole a aspoň zpočátku měl velký strach: „Já jsem byl v noci vyjukanej, takže jsem moc nespál – a ve dne to nebylo o moc lepší. Takže nakonec jsem vždycky usnul, když už jsem padal únavou. Ve stodole jsem žil pořád, až do Vánoc. Na Štědrý den mi ale řekli, pojd'te k nám, dneska už žádnéj nepřijde. A pak jsem dostal všechno – co měli oni, to dali i mně. Svatý lidi!“

Jídlo nosila Václavu Jakešovi do úkrytu paní Pecková, přes den pomáhal s prací, u které ho cizí lidi nemohli vidět: skládal ve stodole seno, zpracovával ovoce, dělal košťata. Na vzduch se dostal za tmy, procházel se kolem chalupy, časem začal večer sedávat s Peckovými ve světnici, od pětapadesátého, kdy do statku zavedli elektřinu, chodil poslouchat rádio, dvakrát třikrát navštívil tajně kněze a vyzpovídal se. V úkrytu většinou spal i v zimě: „To jsem byl zavrtanej v seně nebo v otavě. Zima by mi byla, kdybych si vlezl do slámy, do stébel, v tom člověk mrzne, ale když je řezanka nebo seno, tak to se nechá

Sedlák Jan Pecka nás přijal v kuchyni, která se od poúnorových let zjevně nezměnila.

Tento dvůr Václav Jakeš neopustil 15 let.

vydržet. A sem tam jsem přespal i u Pecků na peci.“ Jan Pecka vzpomíná, že celá rodina dávala nepřetržitě pozor, protože „návštěvy chodit mohly. Helejte, nemohli jsme přece lidem říkat, že je u nás nechceme, to by bylo hned nápadný! Museli jsme se chovat normálně.“

Roky plynuly a Václav Jakeš se postupně stal trochu zvláštní součástí rodiny. Situace v Československu ani v kraji se ovšem nelepšila, spíš naopak: v polovině padesátých let pozatýkala StB Jakešovy známé z Černého lva 777: Jiří Řezáč, Jaroslav Sirotek a Bohumil Šíma byli odsouzeni v monstrprocesu a 10. února 1955 popraveni. O rok později nahnali komunisté sedláky Peckovy do družstva. Ani za téhle situace Václava Jakeše nepožádali, aby si našel jiný úkryt, a když o odchodu začal sám mluvit, řekla mu prý paní Pecková: „A kam byste šel, vždyť vás udají! Sed'te támhle na hůře a něco dělejte!“

V.

Ptal jsem se Jana Pecky, jestli se doma tehdy bavili o tom, co riskují – a jestli Jakeše za ta léta opravdu nikdo neviděl. Po té otázce se usmál: „Ale to víte, že jsme věděli, co děláme, ale prostě to tak bylo. Taky se stalo, že ho tu viděli. Třeba tu byl listonoš, nějaký pan Davídek, kterej ho viděl, ale ten neřekl nikomu nic a na nic se neptal. A pak tu chodil jeho syn, s tím to bylo stejné. Ale jednou, to už jsme byli v družstvu, přijel nějaký traktorista, spadly mu pytle z valníku, tak vyběhl a Jakeše si všimnul. A hned v tom týdně tady zastavilo auto, vylezli dva chlapi, Jakeš

zrovna seděl ve světnici... Bratr se našťěstí akorát vracel domů, a tak přiběhl a stačil ho varovat. No, a oni přišli a že prej kontrola elektřiky, takže jeden ten chlap prolejlal celej dům a ten druhý zatím hlídal venku... Ale nenašli ho.“ A pak pan Pecka našťavaně zvýší hlas nad nepochopitelnou blbostí jezeďákovou: „On prostě někde něco vykládal, ten traktorista!“

Příběh má šťastný konec: Po patnácti letech, v roce 1966, dospěl Václav Jakeš k závěru, že už se poměry natolik uvolnily, aby mohl vyjít ven a přihlásit se úřadům. Měl sice obrovskou kliku, že v úkrytu u Pecků nikdy vážně neonemocněl, ale byl už unavený, začal být alergický na prach ze sena, trápily ho bolesti zubů. Rodiče mu zemřeli v šedesátých letech (na pohřeb nemohl), tak se spojil se svou sestrou a dostal se na několik měsíců do vazby. O Peckových nemluvil a po čase ho propustili na svobodu, i když se plné rehabilitace dočkal až po roce 1989. Nakonec si vzal za ženu sestřenicí Jana Pecky, bydlel v Příbrami a na statek do Zadního Chlumu čas od času jezdil. Peckovi měli od policie v šedesátých letech naprostý pokoj – za prvé už StB nebyla tak horlivá jako o deset let dřív a za druhé neexistovaly žádné důkazy, že by se Jakeš schovával právě u nich.

Pořád jsem Jana Pecku obtěžoval s otázkou, jestli jim někdy Jakešova přítomnost nevadila – neuměl jsem si to mnohaleté soužití s cizím člověkem představit, zdálo se mi, že to rodině muselo působit spoustu trablů. A Jan Pecka pořád odpovídal záporně, s typickou skromností, přímostí a ohleduplností, na kterou člověk chvílemi zírá s otevřenou pusou: „Nám to nedělalo žádnou potíž, že

tady byl, to ne, to bych lhal... Akorát třeba, že bratr se neoženil a já jsem se ženil až ve čtyřiceti letech, až když Jakeš odešel... Já jsem si myslel tak: kdybych se býval chtěl ženit a přišli na to, kdyby Jakeše chytili, tak mne automaticky zavřou taky. Tak jak bych se mohl oženit? To bych měl potom rozvrácený manželství! A žena, ta by mi mohla vyčítat, že jsem jí před svatbou nic neřekl, takže bych jí to musel říct a to zase před svatbou nepřipadalo v úvahu, to by bylo hazardérství!“

Peckovi riskovali po celá padesátá léta strašně moc, ale měli štěstí, vyšlo to, uchránili Václava Jakeše od mnohaletého kriminálu, od otrocké práce, od krutých výsledků, od bachařských buzerací. A to je právě ta zásadní věc: nikdy neexistuje jistota, že všechno dopadne špatně, nikdy není dáno, že se člověk musí chovat jako „čuně“ – naopak, vždycky je naděje, která dává obětavosti smysl. Peckovi o ní, na rozdíl od mnoha jiných lidí, věděli, byla součástí jejich života.